

Michał M. Kosman

Bydgoszcz

TRÓJKĄT WEIMARSKI – FORMY I TREŚCI WSPÓŁPRACY REGIONALNEJ

W ciągu ostatniego półwiecza w zachodniej Europie miał miejsce proces daleko idącej integracji państw tego obszaru. Złożył się na to cały szereg działań, prowadzących – metodą stopniowych, ale konsekwentnych decyzji – do coraz silniejszej unifikacji. Początkowo ograniczała się ona do współpracy gospodarczej, z czasem obejmując także zagadnienia społeczne, prawne oraz polityczne. Pojawiły się liczne organizacje międzynarodowe grupujące państwa Europy Zachodniej, charakteryzujące się mniejszym lub większym stopniem integracji. Do tych drugich niewątpliwie należy Unia Europejska, powstała na fundamencie trzech Wspólnot.

Okres zimnej wojny i pojawienie się globalnego systemu bipolarnego, tak obrazowo symbolizowanego przez metaforyczną „żelazną kurtynę”, podzieliły Europę na dwa nieprzychylnie sobie bloki polityczno-wojskowe, skutecznie uniemożliwiając rozciągnięcie procesów integracji na cały kontynent. Dopiero przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, przynosząc ze sobą „jesień ludów” i rozpad imperium radzieckiego, ożywił nadzieje na przełamanie dotychczasowych barier nieufności i wrogości. Przed takimi państwami jak Polska, Czechosłowacja, Węgry i innymi krajami Europy Środkowej pojawiła się największa w powojennej historii szansa nawiązania ścisłej współpracy, zarówno bilateralnej, jak i wielostronnej, z zachodnią częścią Starego Kontynentu. Finalny cel tej współpracy wydawał się od początku wyraźny: przystąpienie do zachodnich struktur gospodarczych, politycznych i wojskowych.

Aby zrealizować te zamiary państwa aspirujące do członkostwa w tych strukturach stanęły przed koniecznością daleko idących reform wewnętrznych (politycznych, gospodarczych, społecznych, prawnych). W celu uwiarygodnienia swojej przydatności w zunifikowanej Europie i gotowości połączenia

się z organizacjami rozwiniętego Zachodu (przede wszystkim ze Wspólnotami – później Unią Europejską) należało też wykazać się ogromną aktywnością międzynarodową i zaangażowaniem w procesy współpracy regionalnej. Polska w swej polityce zagranicznej tego rodzaju aktywność zaczęła przejawiać od samego początku transformacji systemowej. Wyrazem tego jest uczestnictwo w takich strukturach jak np. Inicjatywa Środkowoeuropejska, Grupa Wyszehradzka, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Środkowoeuropejski Układ o Wolnym Handlu (CEFTA), Północnoatlantycka Rada Współpracy (NACC) czy Trójkąt Weimarski.

Genezą tego ostatniego stało się spotkanie ministrów spraw zagranicznych Francji, Niemiec i Polski w Weimarze¹. Nazwa tego miasta niosła wymiar symboliczny – tutaj powstawały dzieła Goethego i Schillera, którzy wpisali się na trwałe nie tylko do niemieckiej, ale i do europejskiej kultury. Powołanie do życia Trójkąta stało się wyrazem dążenia do współdziałania trzech państw, które historia połączyła bardzo skomplikowanymi więzami wzajemnych relacji. Uogólnione postrzeganie tych relacji prowadzi do wniosków mówiących o tradycyjnej polsko-niemieckiej i francusko-niemieckiej niechęci czy wręcz wrogości, natomiast w stosunkach polsko-francuskich dominować miała wzajemna sympatia, pewne formy współpracy i poparcia². Dopiero najnowsza historia wydaje się nieco zmieniać ten negatywny obraz państwa niemieckiego w oczach Francuzów i Polaków. Wysuwa się sugestia, że pojednanie francusko-niemieckie, symbolizowane Traktatem Elizejskim³ może być wzorcem dla takiego samego pojednania pomiędzy narodami polskim i niemieckim. Trójkąt może być zatem elementem drogi prowadzącej do tego celu.

Trójkąt Weimarski nie jest organizacją w rozumieniu prawa międzynarodowego, stanowi raczej specyficzne forum dyskusji, wymiany poglądów na najważniejsze aspekty polityki międzynarodowej oraz jest środkiem inspirującym współpracę francusko-polsko-niemiecką w różnych dziedzinach. Głównym przejawem jego działalności są spotkania ministrów spraw zagranicznych (odbywające się corocznie od chwili powołania grupy), ministrów obrony narodowej, oraz – ostatnio – głów państw i (w przypadku Niemiec) szefów rządów.

Ministrowie spraw zagranicznych zebrali się do tej pory kilkakrotnie. Pierwsze spotkanie, które zainaugurowało działalność Trójkąta, odbyło się

28-29 sierpnia 1991 roku w Weimarze. Polskę reprezentował wówczas Krzysztof Skubiszewski, Niemcy – Hans Dietrich Genscher, Francję – Roland Dumas. Spotkanie to zbiegło się wówczas z wielką transformacją systemową, która miała miejsce w Europie. Powołanie do życia Trójkąta Weimarskiego było poprzedzone podpisaniem przez Polskę Traktatu o Przyjaźni i Solidarności⁴ z Francją oraz Traktatu o Dobrym Sąsiedztwie i Współpracy z Niemcami⁵. Polityka zagraniczna Polski koncentrowała się w tamtym okresie na pogłębianiu więzi z organizacjami demokratycznego Zachodu i współpraca trójstronna miała być m.in. środkiem prowadzącym do tego celu. Podsumowaniem spotkania było *Wspólne oświadczenie ministrów spraw zagranicznych Francji, Polski i Niemiec w sprawie przyszłości Europy*, znane również pod nazwą *Deklaracji weimarskiej*.

Dokument ten stał się ideową platformą Trójkąta. Składał się z dziesięciu punktów, które ujmowały najistotniejsze poglądy trzech państw na teraźniejszość i przyszłość spraw europejskich oraz rolę Niemiec, Francji i Polski w ich kształtowaniu. Mówi o „punkcie zwrotnym historii”, w którym znajduje się właśnie Europa i fakt ten wiąże się z potrzebą kształtowania skutecznych form dobrosąsiedzkiego współdziałania, opartego na wartościach demokratycznych, bezpieczeństwie i dążeniu do dobrobytu. Zwraca też uwagę na współpracę regionów jako wyraz jednoczenia się Europy. *Deklaracja* przywiązuje dużą wagę do roli instytucji europejskich w unifikacji kontynentu – w szczególności Wspólnoty Europejskiej i Rady Europy. W sprawach dotyczących obronności duży nacisk położony jest na działalność Unii Zachodnioeuropejskiej i Paktu Północnoatlantyckiego. Wyeksponowane zostało także znaczenie takich dokumentów jak Karta Paryska⁶ czy też dwustronne układy: polsko-francuski i polsko-niemiecki z 1991 roku. Punkt siódmy *Deklaracji* mówi o niemieckim i francuskim wsparciu Polski i innych państw zza dawnej „żelaznej kurtyny” w nawiązywaniu dialogu politycznego z Zachodem. Co więcej, „Francja i Niemcy popierają wszelkie działania na rzecz zbliżenia Polski i pozostałych nowych demokracji do Wspólnoty Europejskiej. Nalegają one na szybkie zawarcie układów o stowarzyszeniu z demokracjami Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej [...]”⁷. Końcowe fragmenty dokumentu poruszają problemy współpracy w zakresie ekologii, energetyki, komunikacji, technologii, infrastruktury czy też spraw społecznych. Ostatni –

dziesiąty – punkt wyraża przywiązanie do kulturowego dziedzictwa Europy, którego utrzymanie i rozwijanie uznane jest za jeden z najistotniejszych celów sygnatariuszy *Deklaracji*, podobnie jak rozszerzanie współpracy w tej sferze i wspieranie kontaktów międzyludzkich. Dalsze kroki związane z działalnością Trójkąta Weimarskiego przewidziane są w słowach podsumowujących dokument, zgodnie z którymi trzej ministrowie spraw zagranicznych „postanowili spotykać się raz w roku i dodatkowo, gdy będzie tego wymagała sytuacja w Europie”⁸.

Rozpoczęcie działalności Trójkąta Weimarskiego stało się ważnym elementem aktywności polskiej polityki zagranicznej, a zarazem potwierdzeniem i akceptacją włączenia się Polski do procesów integracyjnych w Europie. Pojawienie się tego forum na arenie międzynarodowej było jednym z ważnych kroków polskiego marszu w stronę politycznych, gospodarczych i militarnych struktur funkcjonujących na obszarze Europy Zachodniej. Wynika to ze słów poparcia Francji i Niemiec w sprawie zacieśnienia związków Polski ze Wspólnotą Europejską (wsparcie wobec zamiaru zawarcia układu stowarzyszeniowego przez Polskę z WE). O przystąpieniu do NATO czy Unii Zachodnioeuropejskiej w *Deklaracji Weimarskiej* wprawdzie nie ma jeszcze mowy, było na to zbyt wcześnie, niemniej jednak rozpoczęły się wówczas – przy poparciu Niemiec i Francji – procesy rozszerzania wojskowych i cywilnych kontaktów z Paktem Północnoatlantyckim. Zainicjowana została wkrótce także dwustronna polsko-niemiecka i polsko-francuska współpraca wojskowa.

Po raz drugi ministrowie spraw zagranicznych, w tym samym składzie osobowym, spotkali się 24 kwietnia 1992 r. w Bergerac, miejscowości położonej na wschód od Bordeaux. W spotkaniu, które – podobnie jak w Weimarze – miało charakter nieformalnej wymiany poglądów, udział wzięli także ambasadorowie Polski i Niemiec we Francji oraz dyrektorzy gabinetów ministrów. Tematem trójstronnych konsultacji stały się najważniejsze wydarzenia zachodzące wówczas w Europie. Wiele czasu poświęcono na omówienie sytuacji w Bośni i Hercegowinie, Afganistanie i Górnym Karabachu. Ministrowie zaprezentowali wspólne stanowisko na temat konfliktów rozgrywających się na tych obszarach, potępiając rozwiązywanie ich za pomocą konfrontacji zbrojnej. Ogłoszona została jednocześnie pięciopunktowa *Wspólna deklaracja ministrów spraw zagranicznych Francji, Niemiec i Polski*, w której potwier-

dzono dotychczas eksponowane cele, czyli „zbudowanie wolnej i zjednoczonej Europy, opartej na zasadach Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej z Helsinek oraz Karty Paryskiej”⁹. Szczególne znaczenie przypisano funkcjonowaniu KBWE jako organizacji skupiającej grupę 51 państw z trzech kontynentów. Zgodnie ze stanowiskiem trzech ministrów, powinna ona spełniać zasadniczą rolę w zapobieganiu konfliktom i ich rozwiązywaniu. Dostrzeżona została także rola Północnoatlantyckiej Rady Współpracy, która powoli zaczęła stanowić forum dialogu pomiędzy państwami NATO a krajami jeszcze niedawno będącymi członkami wrogiego paktu wojskowego. Pojawiła się zapowiedź rozszerzenia współpracy Unii Zachodnioeuropejskiej z tymi krajami. Brak zatem było jeszcze wówczas pozytywnej odpowiedzi na polskie dążenia do członkostwa w Pakcie Północnoatlantyckim, które w 1992 roku zaczęły być oficjalnie formułowane przez kreatorów polskiej polityki zagranicznej. Ograniczono się raczej do podjęcia bilateralnej współpracy wojskowej (umowa polsko-francuska z 16 czerwca 1992 r. i polsko-niemiecka z 24 stycznia 1993 r.) i konsultacji w ramach NACC.

Dokument z Bergerac zasygnalizował również chęć pogłębienia współpracy gospodarczej. W czwartym punkcie pada deklaracja: „Niemcy, Francja i Polska mają na celu stworzenie wspólnej przestrzeni gospodarczej w Europie”¹⁰. Francja i Niemcy wyraziły zadowolenie z podpisania przez Polskę (a także Węgry i Czecho-Słowację) umowy o stowarzyszeniu ze Wspólnotą Europejską¹¹. Oba państwa udzieliły też ostrożnego poparcia dla polskich dążeń do członkostwa w Unii Europejskiej¹² („Francja i Niemcy dołożą starań, aby stworzona dla Polski przez to porozumienie perspektywa przystąpienia do Unii mogła skonkretyzować się z chwilą zrealizowania warunków ekonomicznych”¹³).

Zanim ministrowie spraw zagranicznych Trójkąta Weimarskiego zebrali się po raz trzeci, doszło wcześniej – 21 września 1993 roku – do spotkania prezydentów Polski (Lech Wałęsa), Niemiec (Richard von Weizsäcker) i Francji (François Mitterrand) w Gdańsku. Obaj goście otrzymali wówczas doktoraty *honoris causa* Uniwersytetu Gdańskiego. Wszyscy trzej wygłosili obszernie przemówienia, w których podkreślili kulturową jedność Europy i przywiązanie do wspólnej tradycji¹⁴.

Miejscem kolejnego, trzeciego już, spotkania ministrów spraw zagranicznych w dniach 11-12 listopada 1993 roku stała się Warszawa, jednak w zupełnie odmiennym składzie osobowym. Polskę reprezentował minister Andrzej Olechowski, Niemcy – Klaus Kinkel, natomiast szefem francuskiego resortu spraw zagranicznych był wówczas Alain Juppé. Przeobrażono także formułę spotkań – od tej pory tradycyjne nieformalne rozmowy zastąpione zostały spotkaniami delegacji pod przewodnictwem ministrów, zagraniczni goście także spotkali się z prezydentem i premierem Rzeczypospolitej.

Tematem rozmów, podobnie jak wcześniej w Weimarze i Bergerac, były kwestie integracji europejskiej, zacieśnianie przez Polskę więzi z organizacjami zachodnioeuropejskimi oraz środki budowy bezpieczeństwa. Był to jednak okres, w którym państwa zachodnie nie wykazywały jeszcze zbyt daleko idącej akceptacji wobec dążeń Polski do członkostwa w ich strukturach międzynarodowych. Pewien wpływ na taką postawę miał silnie zademonstrowany przez Rosję sprzeciw wobec planów rozszerzenia NATO. Niemniej jednak w ogłoszonej po spotkaniu *Wspólnej deklaracji* pojawiły się pewne symptomy aprobaty tego rodzaju polskich aspiracji. Potwierdzone zostało niemieckie i francuskie poparcie polskiego członkostwa w Unii Europejskiej „z chwilą spełnienia niezbędnych po temu warunków”. W ostrożny sposób zasygnalizowana została również możliwość przystąpienia Polski do Paktu Północnoatlantyckiego: „Francja i Niemcy popierają wyrażoną przez Polskę i inne państwa Europy Środkowej wolę ściślejszego stowarzyszenia z europejskimi i atlantyckimi strukturami. [...] jedno z najważniejszych zadań Sojuszu Północnoatlantyckiego polega na wnoszeniu wkładu do stabilności i bezpieczeństwa całej Europy. Wielkie znaczenie miałyby sygnał ze strony Sojuszu, wskazujący na zaakceptowanie zasady jego rozszerzenia”¹⁵. Strona polska otrzymała także obietnicę, że francuscy i niemieccy delegaci na najbliższym spotkaniu państw Unii Zachodnioeuropejskiej wysuną propozycję wprowadzenia dla Polski i innych państw Europy Środkowej kategorii członka stowarzyszonego tej organizacji¹⁶.

Czwarte spotkanie odbyło się w bawarskiej miejscowości Bamberg 15 września 1994 roku. Wszystkie trzy państwa reprezentowane były przez tych samych ministrów, którzy byli głównymi aktorami spotkania warszawskiego. Francja i Niemcy wyraziły wówczas aprobatę i zadowolenie

z powodu wejścia w życie układu o stowarzyszeniu Polski z Unią Europejską oraz z faktu złożenia formalnego wniosku o przyjęcie w jej szereg. Podjęta została decyzja o rozszerzeniu współpracy na takie sfery, jak rolnictwo, komunikacja, kształcenie kadr, sprawy wewnętrzne i wymiar sprawiedliwości oraz współpraca kulturalna. Ta ostatnia miała być realizowana przy pomocy takich instytucji, jak znajdujący się we Frankfurcie nad Odrą Uniwersytet Europejski, trójstronny Instytut Kultury, czy Domy Europejskie. W kwestii problemów bezpieczeństwa deklaracja końcowa zaakcentowała po raz kolejny rolę KBWE, NATO, jak również trójstronną kooperację wojskową. Potwierdzone zostało francusko-niemieckie poparcie polskich dążeń do członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim, jako najważniejszej instytucji strzegącej stabilizacji i pokoju Starego Kontynentu, aczkolwiek oba państwa nadal uchylały się od podania przybliżonego terminu polskiego akcesu do NATO. Jednym z rezultatów spotkania było także ogłoszenie *Trójstronnej deklaracji w sprawie kontroli zbrojeń konwencjonalnych w Europie*, przywiązującej dużą wagę do procesów kontroli zbrojeń w Europie, których podstawą powinien być *Traktat o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE)*¹⁷. Zdecydowano także o utworzeniu nieformalnej trójstronnej grupy roboczej, omawiającej na bieżąco problemy bezpieczeństwa europejskiego i kontroli zbrojeń.

Dnia 26 października 1995 roku areną piątego spotkania szefów resortów spraw zagranicznych (Władysław Bartoszewski, Klaus Kinkel, Hervé de Charette) była stolica Francji. Opublikowana na koniec deklaracja miała o tyle istotne znaczenie, że po raz pierwszy znalazł się w niej przybliżony kalendarz drogi do polskiego członkostwa w Unii Europejskiej. Pojawiło się sformułowanie zapewniające, że najważniejsze decyzje związane z przystąpieniem Polski do Unii zapadną na przełomie XX i XXI stulecia. Przedstawiciele Francji i Niemiec zapewnili, że będą dążyć do rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych z krajami stowarzyszonymi już po zakończeniu unijnej Konferencji Międzyrządowej. Złożyli też obietnicę informowania Polski i innych państw stowarzyszonych o pracach Konferencji. Nowym elementem było podkreślenie roli Ukrainy w stabilizacji kontynentu i wyrażone nadzieje na umocnienie prozachodniej opcji w polityce zagranicznej tego państwa.

W dniu 11 stycznia 1996 roku prezydent Aleksander Kwaśniewski, który przebywał w Paryżu na uroczystościach pogrzebowych François Mitterranda, wysunął propozycję, aby kolejne spotkania Trójkąta Weimarskiego odbywały się nie – jak dotychczas – na szczelbu ministrów spraw zagranicznych, lecz szefów państw (w przypadku Niemiec – szefa rządu). Jaques Chirac odniósł się pozytywnie do tego projektu. Jednak na następnym, szóstym szczycie Trójkąta, głównymi reprezentantami państw nadal byli szefowie resortów spraw zagranicznych (podobnie zresztą jak i na siódmym). Francję i Niemcy reprezentowali ci sami ministrowie, którzy prowadzili rozmowy rok wcześniej w Paryżu, przedstawicielem Polski był natomiast Dariusz Rosati. Spotkanie odbyło się 19 grudnia 1996 r., po raz drugi w Warszawie. Konsekwentnie obaj partnerzy zza Odry udzielili poparcia polskim aspiracjom członkostwa w Unii Europejskiej i NATO. Rozważana była również kwestia uregulowania stosunków pomiędzy Paktem Północnoatlantyckim a Rosją oraz rola OBWE. Francja i Niemcy obiecały informować Polskę o przebiegu prowadzonych rozmów z Rosją na temat ułożenia na nowych zasadach jej koegzystencji z zachodnim blokiem wojskowym¹⁸. Rozpatrywano możliwość powołania stałej konferencji państw Unii Europejskiej i krajów do niej dążących (15+11), co proponował już 13 września 1996 roku Jaques Chirac w czasie wizyty w Polsce. Ustalono, że należy rozpocząć przygotowania do spotkania Trójkąta na szczelbu prezydentów Francji i Polski oraz kanclerza Niemiec.

Rok 1997 rozwiązał wiele wątpliwości. Znany stał się wówczas termin rozpoczęcia przyszłych negocjacji w sprawie poszerzenia Unii Europejskiej. Z kolei 17 lipca sekretarz generalny NATO Javier Solana przekazał oficjalnie zaproszenie do rozmów w kwestii przystąpienia Polski do Paktu. Odbyły się one w czterech rundach (16 i 29 września oraz 9 i 23 października) w Brukseli. W takiej właśnie atmosferze panującej na arenie europejskiej odbył się siódmy szczyt Trójkąta Weimarskiego w dniu 19 listopada 1997 roku we Frankfurcie nad Odrą. W spotkaniu uczestniczyli: Bronisław Geremek, Klaus Kinkel i Hubert Védrine. W rozmowach dominowała tematyka integracji europejskiej i architektury bezpieczeństwa kontynentu. Przedstawiciele Francji i Niemiec zasugerowali możliwość rozpatrzenia roku 2000 jako daty wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej¹⁹. Minister Geremek zapoznał swych rozmówców z założeniami zbliżającego się polskiego przewodnictwa w OBWE. W związku

z wysoką oceną jej roli w kształtowaniu stabilizacji w Europie, ministrowie zaproponowali stworzenie systemu trójstronnych konsultacji dotyczących działalności tej organizacji oraz modelu bezpieczeństwa na kontynencie. Z inicjatywy Huberta Védrine'a postanowiono położyć większy nacisk na współpracę w zakresie kultury (przedyskutowano m.in. projekt przygotowania trójstronnego Instytutu Kultury w stolicy Polski.).

Do kolejnego szczytu przedstawicieli Trójkąta doszło 21 lutego 1998 roku w stolicy Wielkopolski. Tym razem jednak, zgodnie z zapowiedziami, w poznańskim ratuszu rozmowy prowadzone były na najwyższym szczeblu. Rzeczpospolitą Polską reprezentował prezydent Aleksander Kwaśniewski, Republikę Federalną Niemiec – kanclerz Helmut Kohl, Republikę Francuską – prezydent Jaques Chirac. Politycy ci po raz kolejny w imieniu swych państw wyrazili poparcie dla idei integracji Europy i dążeń Polski do członkostwa w jej organizacjach. Nie było także sprzeczności wobec projektów rozszerzenia dotychczasowej współpracy, mającej dotąd głównie wymiar polityczny i wojskowy, na sfery kultury i edukacji²⁰.

Ostatni – do tej pory – szczyt trójstronny, tym razem w randze ministrów spraw zagranicznych (Hubert Védrine, Joscha Fischer, Bronisław Geremek), odbył się 6 stycznia 1999 roku w Paryżu. Poprzedzony został oświadczeniem polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, w którym Polska wyraziła chęć pogłębiania współpracy politycznej w ramach Trójkąta, jak również w sferze obrony, kultury i komunikacji. W oświadczeniu podkreślono, że zdaniem strony polskiej Trójkąt Weimarski nie jest formacją konkurencyjną wobec Unii Europejskiej, a stanowi jedynie jej dopełnienie. Podczas szczytu paryskiego tematem budzącym szczególne zainteresowanie ministra Geremka – w obliczu przesądzonego już wejścia do NATO – była sprawa przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wyraził on pogląd, iż powinno to nastąpić przed końcem 2002 roku. Z kolei minister Fischer powtórzył wcześniejsze opinie nowego rządu niemieckiego o niemożności podania konkretnego terminu tego procesu. Ograniczył się do stwierdzenia, że rząd RFN zainteresowany jest jak najszybszym przystąpieniem Polski do UE. Sprawa rozszerzenia Unii nie otrzymała zatem podczas tego spotkania żadnego żywego impulsu. Pojawiły się natomiast nowe projekty kooperacji przemysłów zbrojeniowego i lotniczego.

Zapadło też postanowienie, że Warszawa, Bonn i Paryż utworzą związek miast bliźniaczych²¹.

Obok tych spotkań istotnym aspektem działalności Trójkąta Weimarskiego były rozmowy ministrów obrony narodowej, jak również współpraca dwustronna w zakresie wojskowości. Już 16 czerwca 1992 roku podpisana została umowa między Polską a Francją, przewidująca m.in. „powołanie mieszanej polsko-francuskiej komisji wojskowej, której zadaniem będzie rozpatrzenie możliwości współpracy wojskowej [...], organizowanie pobytów szkoleniowych oficerów polskich we francuskich szkołach wojskowych, wymiana punktów widzenia na problemy bezpieczeństwa w Europie oraz wzajemne udzielanie informacji technicznych na temat uzbrojenia”²².

Podobny układ zawarty został pomiędzy RP a RFN 25 stycznia 1993 roku. Pierwsze trójstronne spotkanie ministrów obrony odbyło się 3 marca 1994 roku w Paryżu, drugie natomiast w dniach 18-19 lipca tego samego roku w Warszawie. Podczas obu przedstawicielami Polski, Niemiec i Francji byli: Piotr Kołodziejczyk, Volker Rühle i François Leotard. Oprócz tradycyjnej już aprobaty dla Polski w jej staraniach o członkostwo w NATO i UE rozpatrzono bieżącą sytuację międzynarodową. Zapadła też decyzja o zorganizowaniu wspólnych konsultacji na szczeblu ekspertów na temat bezpieczeństwa i doktryn obronnych oraz o prowadzeniu wspólnych ćwiczeń wojskowych i sztabowych. Po raz trzeci ministrowie spotkali się w dniach 2-3 lutego 1997 roku ponownie w Warszawie (Stanisław Dobrzański, Volker Rühle, Charles Millon). Rezultatem był układ o współpracy wojskowej Trójki. Przewidywał powołanie Wspólnej Wojskowej Grupy Koordynacyjnej w celu opracowania trzyletniego programu współdziałania, prowadzenie wspólnych ćwiczeń (w miarę możliwości z udziałem kilku rodzajów sił zbrojnych), seminaria specjalistów z ministerstw obrony, wymianę personelu dla wprowadzenia „idei wielonarodowości” w trzech armiach, konsultacje ministerialne, itd²³.

Kolejne – czwarte i piąte – rozmowy trójki ministrów obrony miały miejsce 2-3 listopada 1997 roku w mieście, w którym idea Trójkąta wzięła swój początek – Weimarze (poszczególne państwa reprezentowali: Janusz Onyszkiewicz, Volker Rühle i Alain Richard), oraz we francuskim Salon de Provence (ten sam skład personalny) 18 kwietnia 1998 roku.

Warto wspomnieć, iż oprócz powyższych form konsultacji trójstronnych różnego szczebla miały miejsce także spotkania parlamentarzystów (3-6 listopada 1992 r. w Bonn oraz 28 maja 1996 r. w Warszawie).

Ten krótki przegląd działalności Trójkąta Weimarskiego pozwala zauważyć, że główną płaszczyzną współdziałania Polski, Niemiec i Francji stały się sprawy polityki i bezpieczeństwa kontynentu europejskiego oraz kooperacja wojskowa. Później do katalogu współpracy włączono jeszcze sferę kultury. Od pierwszego spotkania w 1991 roku zaobserwować można stopniową ewolucję stanowiska obu naszych partnerów zza Odry w sprawie wejścia Polski do struktur zachodnich, zwłaszcza UE i NATO.

Początkowe poparcie było dość ostrożne i mgliste (zwłaszcza w sprawie przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego), nie precyzujące kalendarza tych procesów. Z biegiem czasu jednak (mniej więcej od początku drugiej połowy tej dekady) stawało się coraz wyraźniejsze, czego przejawem było określenie terminu startu negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską. Rozpoczęły się one z końcem marca 1998 roku. Jest to istotny krok na drodze do integracji Rzeczypospolitej Polskiej z zachodnią Europą, jednak rezerwa polityków zachodnich, unikających odpowiedzi na pytania o datę ostatecznego przystąpienia Polski do UE, każe studiować zapał polskich entuzjastów integracji. Wprawdzie zarówno Francja, jak i Niemcy podczas rozmów Trójkąta oraz w innych wypowiedziach czołowych polityków wielokrotnie deklarowały akceptację członkostwa Polski w Unii już w roku 2000, jednak zawsze tym wypowiedziom towarzyszyły zastrzeżenia, iż należy wcześniej wypełnić „odpowiednie ku temu warunki”. Reasumując można potwierdzić fakt poparcia Francji i Niemiec dla idei włączenia Polski do UE, przy jednoczesnej asekuracji przejawiającej się niechęcią jednoznacznego wskazania terminu.

Znacznie bardziej zaawansowane są procesy integracji Rzeczypospolitej z NATO. W 1997 roku odbyły się negocjacje członkowskie Polski, Czech i Węgier z Paktem. Obaj nasi partnerzy z Trójkąta Weimarskiego ratyfikowali umowę o włączeniu trzech państw Europy Środkowej do Sojuszu. Bundestag uczynił to 26 marca 1998 roku, natomiast francuskie Zgromadzenie Narodowe 11 czerwca 1998 roku. Sprawa polskiego członkostwa w Pakcie sfinalizowana została 12 marca 1999 roku wraz ze złożeniem dokumentów ratyfikacyjnych w Waszyngtonie.

Trójkąt Weimarski w ciągu ośmiu lat swego istnienia odgrywał pożyteczną rolę w umacnianiu więzi polsko-francusko-niemieckich. Stał się forum

wymiany opinii w najistotniejszych kwestiach dotyczących konstrukcji bezpieczeństwa Starego Kontynentu, koordynacji stanowisk w polityce zagranicznej i współpracy w innych dziedzinach. Okazał się też katalizatorem działań polskiej polityki zagranicznej w dążeniu do integracji RP z państwami i instytucjami europejskimi i atlantyckimi. W odpowiedzi na pytanie o dalszą rolę Trójkąta należy wyrazić nadzieję, że nadal będzie on czynnikiem wspierającym wyżej wymienione procesy. Polska pragnie zakotwiczenia w Europie, gdyż nauczona doświadczeniami historycznymi nie chce być obiektem rywalizacji innych, nie liczących się z jej interesem, uczestników stosunków międzynarodowych. Francuska wizja Europy chciałaby postrzegać w niej silny blok regionalny, który mógłby skutecznie konkurować z innymi potęgami (Stany Zjednoczone, Japonia). Niemcy z kolei rozpatrują integrację kontynentu przede wszystkim w kategoriach stabilności ekonomicznej i politycznej²⁴. Pomimo tych drobnych różnic odnoszących się do samej istoty integracji europejskiej, jest ona procesem bezdyskusyjnie wspieranym przez siły polityczne państw Trójkąta. Słuszne wydają się być opinie głoszące, że pożyteczne dla tej idei byłoby otrzymanie przez Francję i Niemcy (a więc kraje będące filarem integracji) wsparcia ze strony Polski, największego państwa Europy Środkowej²⁵.

Marzec 1999

Przypisy

- ¹ Zob. komentarze prasowe, np.: *Deutsches Großkreuz für polnischen Außenminister*, „Der Tagespiegel”, 29.08.1991, s. 4; *Neue Demokratien an EG heranführen*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 30.08.1991.
- ² Zob. np.: J. Krasuski, *Europa Zachodnia po II wojnie światowej. Dzieje polityczne*, Poznań 1990; Ch. Royen, *Zjednoczone Niemcy i ich sąsiedzi w Europie Środkowej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 1.; A. Bilik, *Charles de Gaulle – czyli mit współczesny*, Warszawa 1990.
- ³ Na temat Traktatu Elizejskiego z 22 stycznia 1963 r., zawartego pomiędzy Francją a Niemcami zob.: J. Krasuski, op. cit., s. 260.
- ⁴ *Traktat o Przyjaźni i Solidarności między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Francuską*, Paryż, 9 kwietnia 1991, „Zbiór Dokumentów” 1992, nr 1.
- ⁵ *Traktat o Dobrym Sąsiedztwie i Współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec*, 17 czerwca 1991, „Zbiór Dokumentów” 1992, nr 1.
- ⁶ „Zbiór Dokumentów” 1991, nr 4.

- 7 „Zbiór Dokumentów” 1992, nr 2, s. 11.
- 8 Tamże, s. 12.
- 9 „Zbiór Dokumentów” 1992, nr 3, s. 9.
- 10 Tamże, s. 12.
- 11 Umowa o stowarzyszeniu Polski ze Wspólnotą Europejską, zwana Układem Europejskim, podpisana została 16 grudnia 1991 r., natomiast weszła w życie 1 lutego 1994 r. Więcej na jej temat zob.: *Unia Europejska*, red. K. Michałowska-Gorywoda, Warszawa 1998 (rozdział XIV: *Stosunki zewnętrzne*, zwłaszcza s. 422-427).
- 12 Kilka miesięcy przed spotkaniem w Bergerac, w Maastricht w Holandii podpisano umowę o Unii Europejskiej (7 lutego 1992 r.). Traktat wszedł w życie 1 listopada 1993 r.
- 13 „Zbiór Dokumentów” 1992, nr 3, s. 12.
- 14 Prezydenci wiele miejsca poświęcili wyeksponowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego Europy. Co ciekawe, F. Mitterrand nie omieszczał skorzystać z okazji do obszernej krytyki wdzierającej się do Europy amerykańskiej kultury masowej, zwłaszcza w sferze kinematografii.
- 15 *Wspólna deklaracja ministrów spraw zagranicznych Polski, Francji i Niemiec*, Warszawa 12.11.1993, „Zbiór Dokumentów” 1993, nr 4.
- 16 Na spotkaniu UZE, które rozpoczęło się 22 listopada 1993 r. w Luksemburgu, zdecydowano o nierozpatrywaniu wniosku Francji i Niemiec w tej sprawie. W przemówieniu kończącym w Paryżu sesję plenarną UZE, jej przewodniczący Willem van Eckelen zadeklarował chęć zacieśnienia więzi z państwami Europy Środkowej, lecz bez nadania im statusu partnera stowarzyszonego. Status taki Polska i osiem innych państw otrzymała dopiero 5 maja 1994 r.
- 17 Porozumienie to zostało podpisane 19 listopada 1990 r. w Paryżu przez 22 państwa NATO i Układu Warszawskiego. O jego postanowieniach zob.: *Współczesne stosunki międzynarodowe. Wybór tekstów źródłowych z komentarzem*, red. T. Łoś-Nowak, Wrocław 1997.
- 18 Efektem tych rozmów było podpisanie w Paryżu 27 maja 1997 r. umowy NATO-Rosja, która m.in. przewiduje swobodę państw w wyborze sojuszników oraz zobowiązuje NATO do nierozmieszczania broni jądowej na terytoriach nowych państw członkowskich. Powołana też została Stała Rada NATO-Rosja.
- 19 Rok 2000 już w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych był przez czołowych polityków francuskich i niemieckich proponowany jako data akcesu Polski do UE. W roku 1997 perspektywa ta nie była już realna, dlatego tego typu propozycje można traktować raczej w kategoriach kurtuazji międzynarodowej.
- 20 Uwagi na temat miejsca Trójkąta Weimarskiego na międzynarodowej scenie politycznej w chwili spotkania w Poznaniu zob.: A. Krzemiński, R. von Thadden, *Wzór na trójkąt*, „Polityka”, 28.02.1998, nr 9; *Kohl und Chirac befürworten eine schnelle Integration Polens*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 23.02.1998, s. 5; *Cohabitation sur la Seine et lat Vistule*, „Le Monde”, 22-23.02.1998, s. 1.
- 21 P. Kasznia, *Spotkanie w trójkącie*, „Rzeczpospolita”, 7.01.1999, s. 4.
- 22 P. Kasznia, *Polsko-francuska umowa wojskowa*, „Rzeczpospolita”, 17.06.1992.
- 23 *Inicjatywa Ministrów Obrony RFN, RF i RP dotycząca intensyfikacji trójstronnej współpracy polityczno-wojskowej i wojskowej*, „Przegląd Środkowoeuropejski”, 20-21.02.1998, s. 45.
- 24 Zob. F. Draus, *Trójkąt Weimarski: w poszukiwaniu sensu*, „Przegląd Środkowoeuropejski”, 20-21.02.1998.
- 25 R. Kuźniar, *Wspólne powołanie na drodze do europejskiego zjednoczenia*, „Tygodnik Powszechny”, 25.05.1995, nr 21.

Weimar Triangle – forms and substances of regional cooperation

Summary

The article presents the collaboration between France, Germany and Poland within the confines of the Weimar Triangle. The Triangle was formed on the basis of co-operation between three Ministers of Foreign Affairs (Krzysztof Skubiszewski, Hans Dietrich Genscher and Roland Dumas) on 29 August 1991. The meetings of the Ministers have been organized every year since then. Apart from this, there also took place a conference of the Ministers of Defense. One of the most important summit was organized in Poznań with the participation of President Aleksander Kwaśniewski, President Jaques Chirac, and Chancellor Helmut Kohl on 21 February 1998. The latest meeting took place in Paris on 6 January 1999.

The article presents the evolution of the stance of France and Germany concerning Polish aspirations to join the military, political and economic European and Atlantic organizations (EU, NATO, WEU). At first, French and German support was cautious and then it became clearer. The parliaments of both countries have already ratified the agreement of NATO broadening.

Negotiations about Poland's joining EU are in progress.